

PEST, FEBRUARIUS 6.

6. szám.

I. FÉLÉV. 1862.

Megjelenik e lap hetenkint egyszer: csütörtökön. Előfizetési díj: helyben félfévre 1 frt 31 kr., s egész évre 2 frt 62 kr. a. ér.; vidékre postán félfévre 1 frt 66 kr., s egész évre 3 frt 32 kr. a. ér. Az előfizetési pénzek a Szent-István-Társulat ügynöki hivatalába (Lipót-utca 8. sz.) bérmentesen, a lap szerkesztését illető levelek pedig a „Katholikus Néplap” szerkesztőségéhez (Pest, Zöldfa-utca, 14. sz.) intézendők.

A Szent-László-Társulat központi választmányi gyűlése.

A Szent-László-Társulat folyó hó 4-kén tartá Lónovics József érsek ő excellentiája elnöksége alatt központi választmányi gyűlését. A múlt decemberhavi ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után Danielik János vál. püspök ő méltósága az itt alább következő előadással lepte s örvendeztette meg az igen szép számmal jelenvolt társulati tagok fényes gyülekezetét. A közlekedéssel fogadott remek beszéd, elnöklő érsek ő nagyméltósága indítványára folytán, annak minél nagyobb körbeni elterjesztése tekintetéből, több nyelvre lefordíttatni határozatott. A gyűlés számos közérdekű tárgyai közül, melyekről a tisztelt olvasó-közönség legközelebb a jegyzőkönyv közzététele által kimerítő tudósítást nyerend, jelenleg kiemeljük a központi választmány azon határozatát, mely szerint a pest-lipótvárosi templomra egyelőre 1000 a. ért. forint ajánlatott meg.

Mélt. Danielik János püspök beszéde.

Nmélt. és ft Érsek Elnök!

T. Választmány!

Társulatunk eszméje a vidéken lassan és küzdelmek közt ugyan, de mégis azon eredménnyel, mely az előbb-utóbb el nem maradható sikernek biztos előjele, már tért kezd foglalni.

Nekünk, kik nem azért vagyunk a társulat élére állítva, hogy a megindított mozgalomnak szenvedőleges szemléltői legyünk, kötelességünkben áll, a vidéki munkásoknak segítségére lenni. S a kötelesség ezen érzete az, mely velem ismét szót emeltet ezen díszes gyülekezetben, hogy a közönség felvilágosítása és buzdítása által megkönyvitsük azok fáradságát, kik országserzte az első megalakulás munkájával elfoglalják.

A nehézség főokát még mindig a pápa világi fejedelemsége képezi. E tekintetben a nyomás, melyet az olasz törekvésektől várt európai eredmények a kedélyekre gyakoroltak, még mindig meg nem szűnt.

Utóbbi beszédben kiemeltem, hogy a pápaság által képviselt eszmének megfelelő létezési forma csak is a souveraini lehet; hogy tehát az olasz egységesítési mozgalom, mely csak is ezen souverain pápai hatalom romjain véli diadalra jutni, minden jogalap nélkül szűkölködik; megtámadja a keresztény

társadalom alap-léteszméjét, melyen a lelkismeret szabadsága, az emberiség testvérisége, a keresztény polgárisodás nyugszik; s az erőszak által, melyhez folyamodni kénytelen, épen azt, a mit elérni akar, tuduillik az olasz nemzeti egységet és hatalmat kockáztatja. — De megmutattam azt is, hogy mi magyarok ezen olasz egységesítési eszmétől nem csak semmi jót nem várhatunk, de sőt féltünk kell, hogy ezen eszme minden más, nevezetesen történet-birtoklási jogérvek fölébe emelgetve, szent koronánk birtokának egységét veszélyeztetendi, miután a nemzetiségi unificatio a miut egy részről a nemzetiség szerinti egyesülést, ugy más részről épen az ellenkezőt, tuduillik a nemzetiség szerinti külön-válást, elszakadást is jelenti.

A jelenkor szellemi gyarlóságai közé tartozik, hogy már a logikában sem bizik, hanem csupán és tisztán az anyagi tény tapintható jelensége előtt hajol meg. Így történt, hogy a beszéd hatott ugyan, de sem az álményeket egy részről, sem a félelmet más részről nem oszlathatta el. A kételkedés ott fészkel a kedélyek fenekén, minden szilárd eltökélésnél hallatva megingató szavát: hát ha ez csak beszéd, ha az élet kineveti a logikát, ha mégis minden másképen történik?

E szellemi gyarlóság ellen küzdeni nehéz ugyan, de nem lehetetlen. A tanult és értelmes férfiak meg fogják engedni, hogy a történeti eszméknek is logikájok van; hogy a történeti következmények nem fognak késni jelentkezni, ha egyszer az alap miut előzmény le van tve; s az államférfiu lángeszét akkor mutatja meg, midőn felismerve a tartalmat, mely az eszme méhében rejlik, jókor intézkedik, hogy a társadalom bajját ne kapja el az ár, mely azt, csak ha egyszer megragadta, okvetetlen szét fogná zuzni. A mi pedig a népet illeti: nála az okadatolt tudományos felfogás hiányát bőven kipótolja a hit. Ő hiszi és vallja, hogy a pápaság tartani fog egész a világ végeig; hogy a pápa az ő lelki atyja, Megváltójának földi helytartója. S az ekként hívőnek van-e szüksége sok bebizonyításra, hogy belássa, mikép azok, kik a szent atyát zaklatják, kik őt földi birtokából, mely ezredév óta mindig az övé volt, kivetni akarják, nem jól eszelekesznek?

Mondják ugyan, s ez az, mi részemről az ügy érdekében a további felvilágosításokat szükségessé teszi, — hogy itt a papok ismét csak régi szerepüket játsszák, földi érdekeiket a vallás szent köpenyével takarják.

Az ellenvetések összege két főnézetben foglalható egybe. Egy részről az állítatik, hogy a pápaság ellehet a világi fejedelemség nélkül is: míg ellenben Olaszország el nem lehet Roma, mint világi fővárosa nélkül; más részről pedig az mutogatatik, hogy az egyház akkor lesz igazán független, ha mint apostolilag szegénynek nem lesznek semmi földi érdekei.

Az elsőre nézve először is védvül azt hozzák fel: hogy a nézet, mely szerint a pápának, hogy független legyen, földileg

is souverainnek kell lennie, nem képez hitágazatot; s miután az egyházban minden, mi nem hitágazat, változásnak vagy onalávetve, következtetik, hogy változhatik a pápa földi állása is. Kell pedig, mondják ők, szüktségképen változnia, ha a nemzet, a polgárisodás, a kor igényeivel többé meg nem fér, s ha e miatt maga a hit és a lelkek üdve forognak veszélyben.

Mielőtt ezen egész okoskodást szemügyre venném, előre kell bocsátanom, hogy a keresztény ember soha sem elégedhetik meg a csupán külső, szinleges, vagyis olyan igazsággal, mely az épen uralkodó utcairány- és véleményben találja csak megalapítását; neki oly igazság kell, melyet ő a változhatlan örök igazság elvei szerint nem csak a forumon, a sokaság előtt, hanem lelkismeretében is, nem csak a jelenkor, hanem minden idők igazságmértéke szerint is igazolni képes. Avagy megmenti-e Isten itélőszéke előtt a bírót az arrai hivatkozás, hogy a tömeg a „feszítsd meg”-et kívánta, ha ő ennek engedve elítélte az ártatlant?

A keresztény ember tehát a pápaság kérdésében sem foghat beérni vele, hogy hallja csupán a nagy szavakat; sőt ellenkezőleg részletesen fogja akarni ismerni azon nemzeti és polgárisodási korigényeket, melyeket meg kell menteni, s melyek állítólag a pápaság jelenlegi földi állása által veszélyben forognak.

Mit akarnak a pápaság világi fejedelmiségének fentartása által elérni ennek barátjai, azt ők tisztán és világosan formulázzák. Akarják az ő földi souverain állása által biztosítani számára ugyan a függetlenséget, az emberiség számára pedig megmenteni a lelkismeretet, szentesíteni s előmozdítani a testvériséget, tiszteltetni az igazságot s jogot. Ha viszont azt kérdezzük mi, mit kívánnak az egységesítés által elérni az olaszok? Nemzeti diésőséget, nagyságot s hatalmat, — lesz a felelet. Tehát egy részről humanitási közérdekek s történeti jogok, más részről specifiens olasz nemzeti nagyság és hatalom azon ellentétek, melyekről állítatik, hogy azokat közvetíteni, kiegyeztetni lehetetlen volna.

Már maga ezen ellentétnek közelebről lelkismeretes megtekintése, lehetetlen, hogy a gondolkozó és igazlelkű keresztény emberben a bizalmatlanság némi érzetét fel ne keltsse az olaszok törekvései iránt, mint a kik nemzeti nagy hatalmukat az emberiség legfontosabb és legszentebb igényei és jogai, a legnagyobb s legaldásosabb szellemi és erkölcsi hatalom kifosztásával kívánják és vélik megállapítani. Lehetetlen ugyanis, hogy az igaz lelkű keresztény ember némi gyanakodással ne kérdezze önmagától: mikép történhetett, hogy a pápaság, mint ilyen, ma épen azon polgárisodási igények nevében támadtatik meg, mint ezekkel össze nem férő, melyeknek épen teremtője, valósítója, hírnöke és symboluma volt? hogy kifosztatása, dethronizációja épen azon Olaszország érdekében sürgettetik, melyet ő teremtett, mely nála nélkül nem léteznék, mert nála nélkül soha nem alakult, soha sem nemzetté, sem állammá ki nem képződhetett volna? Merthiszen, ha van valami igaz azon államtani nézetben, mely különben az egész természetben axiomaként áll, hogy a dolgok azon eszmék és elvek által élnek és tartanak fön, melyek által keletkeztek és életbe léptek, — nem e épen az ellenkezőt kellene az olaszoknak vitatniok, hogy tudniillik hazájok és nemzetiségök talpkövének is azon szellemi világhatalom képezhető, melynek mindkettő eredetét s lételetét köszöni?

E bizalmatlanság- és gyanakodásban még inkább fog megerősödni, ha be nem érve a szavakkal, tüzetesen kezdendi nyomozni: vajjon tehát miből álland, milyen leend azon nemzeti diésőség, hatalom és nagyság, melyet az olaszok a pápa dethronizációja által elérhetni vélnék, s mik azon eszközök, melyek e célra rendelkezésükre állnak?

Anyagi hatalom, földi uralkodás után sovárognak? Az ős Roma- és legióinak, consula- és tribunusainak szerepét forgatják eszközben?

Romát, a keresztény világnak közepette, régi pogány szerepében látni. . . . a classikus történetek mely esodálóját nem fogná ez mélyen érdekélni? Ah! de az idő, a történet nem ismétli magát. Ifjúkori ábrándok még nem valóságok. Ha az actorok megválnának is, de teljességgel nincs, nem találhatik tér, melyen az actiót megindítani lehetne.

A gallusok és iberek, Hellas és Pontus, Hybernia és Carthago már nem léteznek: a mi pedig létezik, az a mostani olaszok erején nagyon is föltül áll. Vélük-e ők maguk is, hogy egyesülten bár, a németeket Europa szivéből, azon magaslatokból kiszoríthatják, honnan emezek hazájok függetlenségét s biztonságát még akkor is, ha Austria nem léteznék, örökösen fenyegetni fogják? Vélük-e, hogy Angliától a Világ-óceán, Franciaországtól a Közép-tenger feletti azon uralmat elvitázhadják, mely mellett hazájok, unificatioja daczára, soha első rangu hatalmassággá ki nem fejlődtek.

Mindent együtt senkinek sem adott az Isten. A tengerészet jelenlegi fejleménye mellett Olaszországnak az ő bosszu, minden részről tenger által mosott partjaival örökre le kell mondania a hiru ábrándról, hogy a világon valami nagyszerű hódító szerepet játszhassek. Legalább az újkori Carthagóknak, azaz: valamennyi tengeri hatalomnak kellene előbb általa megaláztatniok: mire nincs kilátás.

Mit azonban Olaszországtól az isteni gondviselés a dolgok újrendjének fejleménye által elvett: azt más részről bőven kipótolta, keblében álitván fel azon szellemi és erkölcsi világhatalmat, mely mint az emberiség lelki központja mindig a legmagasabb s legeredménydusabb állást fogja elfoglalni ugyanannak történeteiben. E hatalmat, e központot, ha az olaszok maguk nem lökik el, nem fogja fölök elvitázoai senki. Az ő szent örökségök ez, melynek hahatatlanságában osztoznak ők, osztozik hazájok. Maradni, élni, halni fognak, valamig köztük marad, él s kormányoz a pápa. Ez örökséggel, kitétetve bár minden földi viszonytárságoknak, biztosak lehetnek, hogy sem a magaslatokon uralkodó hadseregek, sem a tengereket bírtokba vett flották nem fognak soha rajtok s hazájokon olykép diadalmaskodni, miszerint a legrosszabb esetben is legalább anynyi nemzeti létet és függetlenséget meg ne menthessenek, mennyire a pápának pápai hivatása betöltésére a közlelkismeret tanúsága szerint szüktsége van. Mely más nemzet e világon mutathat föl, még világhatalmának tetőpontján is, hasonló gondviselési talizánt az enyészett és történeti mulandóság ellen?

Nem anyagi hatalom- és uralkodásra tehát, hanem igenis a szellemre, az erkölcsire utasítják ők a Gondviselés által, s melleleg legyen mondva, én részemről ennél szebbet, diésőbbet, jutalmazóbbat ezen a világon nem is képzelhetek. De ha így: mire való akkor a pártos törekvés, megsemmisíteni akarni a legnagyobb szellemi s erkölcsi hatalmat, melyet a Gondviselés épen szép hazájoknak szánt? Tiszteltem, hatalmasabb, befolyásosabb, mert a békes polgárisodás, tehát főleg a vallás, tudomány, művészet műveiben gazdagabb lesz-e Olaszország a pápai trón nélkül, mint a milyen vele volt? Biztosabban s nagyobb mérvben s tökélylyel fogják-e kielégíthetni mind e nemes szellemi ambíciójokat, ha öszszetörök azon fejedelmi széket, mely előtt az egész világ tisztelettel hajol meg, mely hazájoknak bölesője s dajkája volt, mely ezredéves történetök központját alkotja, s mindama művekhez a nélkülözhetlen ihletet, a szendregő lángészt meggyújtó szikrákat kölcsönöz?

Igen, hallottam mondani, de feledni nem kell, miszerint a ker. polgárisodásnak oly kötelességei is vannak, melyeket csak karddal a kézben lehet betölteni, s melyek épen azért a pápához, mint a béke fejedelméhez kevésbé illenek; de nagyobb erőhatalmat is igényelnek, semmint a milyennel egy kis állam fejedelme rendelkezhetik. Felszabadítani az elnyomott nemzeteket; utat törni a ker. hit apostolainak a pogány népek közé; nyomni valamit talán épen a kath. hit érdekében is Europa areopagjában: ez az, a mi minden, tetemesebb erő öszpontosítása nélkül meg nem történhetik.

Nem akarom felreismerni mindazon jót a mi mindezen szép föltevésékből származhatnék, ha ugyan a szándéknak megfelelők lennének az eszközök, s a végrehajtásnál a hit, az igazság, a ker. közjog zsinórmértékül megtartatnának. Mindamellett nem habozom kijelenteni azon meggyőződésemet, hogy az olaszok többet tehetendnek az elnyomott népek sorsa javítására, a hitterjesztést inkább mozdíthatják elő, több tekintélylyel s befolyással bírandnak Europa nagy hatalmasságai sorában, tehát több nyomatékkal védhetik hit- s politikai érdekeiket is ezek tanácsában, a fejedelmi pápával élükön, semmint nélkül e csupán azon fégyverhatalommal, melyet a pápa világi trón-

jának
de álla
erőnek
nillik
épen n
is egy
hatalm
keze,
melybe
a 20—
főnyi r
bánni!
ra neu
uniót
közelle
szálko
sedik,
en mo
Miután

nyek,
ket, m
áldoz
fejedel
uralko
kozta
menny
talmát
lalkoz
által k
nyomn
nyit n
sulya,
kérdés
szabac
szövet
pedig
oltára
perver
sum ir
sadalm
vájnlá
czélja
ket fel
étvágy
melye
rend,
ható t
nak, d
az Ist

argum
mi ne
hogy
társad
tokban
nem s
nemze
lyek a
nemze
közvet
juk-e
a kin
alatt?
ban an
szent

kül, h
keresz
miután
számk
ság m
selt es

jának romjain összeröszköl, pillanatra, meglehet, sikerül, de állandóan együttartani, csakis az így egybecsöröszkolt összes erőnek állandó ráfordításával volna lehetséges. A mely erő tudnillik önmaga fékezése által emésztí fel magát, az másoknak épen nem használható. Másnak kegyelméből még nem lett soha is egy nép sem hatalmas. Szabadítók lehessenek ők, kik oly hatalmas pártfogók mellett, az ország összes erővel rendelkezve, egy kis, ellenséges flottától körülvevő tartományban, melyben az általános szavazat oly fényes eredményt mutatott, a 20—30 főnyi csapatokban barangoló brigantikkal, 50,000 főnyi rendes katonaság mellett annyi idő óta nem tudtak elbánni! Erélyben nem volt fogyatkozás; a repressáliák annyira nem hiányoztak, hogy inkább félni lehet, miszerint, ha az uniót ezentúl is ily erélylyel kelleud föntartani, — pedig a közellentőli félelemnek megszüntével fognak még csak a viszályok igazán kitörni, — ugy az olaszokon még beteljesedik, mit az ó-korbéli classikus íróknak egyike oly jellemzően mondott: Cum solitudinem fecerunt, pacem appellant. Miután pusztaságot csináltak, helyreállt a béke.

Ime! tehát az olasz nemzeti czélok s polgárisodási igények, melyekért oly hatalmas és szent közemberiségi érdekeket, mint a pápa világi fejedelemsége, méltó volna, sőt kellene áldozatul hozni! Hadd mondják már most: hogy a pápa világi fejedelemsége nem dogma. Legyen, — de hát a század egyeduralkodás dogma-e; azon értelemben dogma-e, hogy a kinyilatkoztatott isteni igazság bizonyosságával mondhatassák: miszerint ezen egyeduralkodás az egyesített Olaszország befolyását, hatalmát, boldogságát emelni fogja? hogy a nagy szerepekre vállalkozás által eladósított, feldult, békétlen, más részről ambíció által kibívtó s más népekkel viszálykodó Olaszország többet fog nyomni az emberiség fejleményének mérlegében, mint a megnyitott nyomott ugyanabban a pápaság alatt és vele szellemi túlsúlya, a hit és lángész nagy művei által? A mondottak után e kérdésekre már nem kell felelni. Csupán „pro superabundanti” szabad legyen még azt megjegyezni: hogy perversiv eszmék szövetsége még sohasem alapított sem nagy birodalmat, sem pedig maradóan dinasztikus uralkodást. A perversiv eszmék oltárát nem elégíti ki semmi áldozat, — a rosszát a rosszabb, a perversust a perversusabb mindig tulszárnyalja. Abyssus abyssum invocat. Kegyetlen önámítás, himni azt, hogy valaki a társadalmi immoralitást bizonyos határig, míg tudnillik céljai kívánják, vezényelheti, azontul pedig, hol tudnillik már ennek céljai kezdődnek, fékezhetni fogja. Elhagyatva a jóktól, kiket feláldozott, s gyűlöltetve szövetségeseitől, kiknek saturnusi étvágyát ki nem elégíté, számát szaporítandja az áldozatoknak, melyek, mint a boszualtanul soha nem maradó örök erkölcsi rend, megannyi diadalai a történeteknek oly tanulságos és megható tragikái jeleneteit alkotják! A Pelopidák fajai változhatnak, de bűnhődésök törvénye változhatlan s örök, mint maga az Isten!

Ha a pápa világi fejedelemsége nem dogma: vajjon ezen argumentumnak az-e az értelme: hogy az erősebbnek mindazt, mi nem képez szorosan vett hitágazatot, felforgatni szabad? hogy a hitágazatokon kívül nincs már semmi szent az emberi társadalmi viszonyokban, alakulások, szerződvények és állapotokban, mit az erőszakosabb, ha teheti, büni- és büntetlenül meg nem szeghetne, fel nem dughatna? A jus gentium, a nemzeti és nemzetközi jogok tehát mind csak hín formák volnának, melyek a hatalmast nem kötelezik? A mai világ egyetlen népe és nemzete birtokhatárai, s állami belviszonyai sem alapulnak közvetlen isteni kinyilatkoztatáson, tehát dogmán: azt mondjuk-e tehát, hogy e szerint nem állanak ugy a természeti, mint a kinyilatkoztatott hit és moral-törvények paizsa és oltalma alatt? A pápa világi fejedelemsége nem dogma ugyan: azonban annak természetes kifolyása, tehát épen oly legitím, oly szent és sérthetetlen, mint maga az eszme.

Ha a pápaság nyolcz egész századon át létezhetett a nélkül, hogy a pápa világi fejedelem, s a nélkül, hogy e miatt a kereszténység veszélyeztetve volt volna: azt jelenti-e ez, hogy miután temételen szenvedések, vértanúságok, bebörtönzések, számkivetések s egyéb mindennemű zaklattatások után a pápaság megtalálta végre a létezési formát, mely az általa képviselt eszmének, elfoglalt közatyai méltóságnak s viselt lelki vi-

lág hatalomnak egyedül megfelel, tehát rá nézve az egyedüli normalis és rendes létezési alakot képezi: — azt jelenti-e ez, mondtam, hogy ezen alakot, ezen formát hitszegés nélkül szabad szétrombolni, mert hiszen a pápaság ismét újból elkezdheti, ismét visszamehet a katakombákba, újból összettízhet az új pogánysággal, szenvedheti a martyrságokat? Jól tudjuk mi, hogy a pápa a katakombákban is csak pápa marad; hogy a pápa, ha már mint földi fejedelemlnek nem is volna helye ezen a világon, léteznék mégis, a mint épen lehet: de tudjuk azt is, hogy e létállapot nem volna normalis, hogy az az első századok minden kinjait újra fel- és visszaidézné, s hogy a keresztények kénytelenítették újból a régini kezdeni, tudnillik kint s halált szenvedve küzdeni, hogy magát ismét kellő biztonságba helyezze, következképpen a pápát világi tekintetben is ismét önállóná, függetlenné, tehát souverainné tegye. Mi elfogadjuk az Isten kezéből a szenvedések poharát, ha kell: de azt nem keressük, sőt ellenkezőleg Üdvözítőnk példájára kérjük az Isten: Atyánk! ha lehetséges, muljék el a pohár mitőlünk. Tudva van, hogy az első századok egyháza kizárta a vértanuk lajstromából azokat, kik azért szenvedtek martyrságot, mert azt provokálták.

Vannak, kik a jámbor hívőket azzal törekesznek elaltatni, hogy akkor lesz igazán önálló s független az egyház, ha az evangéliumi szegénységre visszavitetve, tullemtetik mindazon befolyásokon, melyeknek most földi birtokai miatt szolgálni kénytelen. Az irányábani tisztelet, mondják, csak nevedéui fog, ha általánossá válik azon meggyőződés, hogy ő levette a földi hiúságok békőit, kizárólag már csak Istennek és a lelkeknek él. Szerintök az oroszok jelenlegi uralkodója is bizonyára nem IX. Piustól, a világi uralkodótól, kinek mint ilyenek hatalma a zerusig szállott, hanem IX. Piustól, a pápától, kért birodalmi fővárosába nuntius, mert ettől és nem az elsőől várja a befolyást a lengyel izgatottság csillapítására. A pápaság szabadsága, befolyása tehát nem világi fejedelmiségében, hanem tisztán a hitben alapszik; következképpen nem a kereszténység, nem a hit, nem a moral, nem a lelki érdekek, hanem tisztán földi dolgok vannak itt kérdésben. A szabad olasz nemzet kebelében — állítják tovább — az egyház, a pápa szabad, mert szabadsága azon törvények oltalma alá lesz helyezve, mely alá az összes polgárzat és ennek jogai és szabadságai. Krisztus egyháza, az ő szent és apostoli egyháza volna tehát azon egyház — kiáltanak fel — mely képes volna a lelkek örök üdvét földi érdekeinek feláldozni, s inkább elnézné, mint pártolnak el tőle hivi, hidegülnék, sőt gyűlölettel telnek meg iránta a szivek, semmint azon földi uraságáról lemondjon, melyre nem csak nincs világmissiója betöltésében szüksége, sőt ellenkezőleg, hogy azt megtarthassa, gyűlöletes függési viszonyokba bonyolódik, a világ urainak szolgájává válik?!

A kik így okoskodnak, azon elvet akarják ránk tolni, hogy a földi birtok az egyház kezében rossz, vagyis nem szolgálhat Isten céljainak. Az újkor ezen manicheusai, kik különben a két, tudnillik szellemi s anyagi világ összefüggését s kölcsönhatását igen jól ismerik, s ezen okoskodásból a világért sem alkalmaznának valamit magukra, a midőn így okoskodnak, csakis a jámbor hívők elaltatását czélozzák. Az egyház hite, de a józan ész szerint is minden teremtetett dolgok jók, az egyház pedig igen is qualificált arra, hogy ezen dolgokat jól, azaz: Isten dicsőségére, felebarátjai javára felhasználni tudja. Mely értelmes és becsületes ember fogja tagadni, hogy a lelki érdekekre a földi dolgoknak befolyása van, hogy ezeket amazok által előmozdíthatni, sőt hogy ezen testi világban a szellemiek a földiek nélkül el sem is lehetnek? Csodálkozni kell, hogy az evangéliumi szegénységnek ma épen azok tulajdonitanak mindenható lelki befolyást, a kik főleg okozták, hogy a szegénységnek a mai világban, mint mondani szokták, már sem becsülete, sem befolyása nincs; hogy az egyház szabadságát és függetlenségét épen azok tételezik fel az ő evangélicus szegénységétől, kik a szegényeket egyrészt azért is vélték a politikai jogok gyakorlásából kizárandóknak, mert mint szegényeket önálló- és függetlenekül feltenni nem lehet . . .

A szegény egyháznak tiszteletet, virágzó hitéletet jövedőlnék az ő jó baráti. Fájdalom! mi nem tapasztaltuk, hogy azon országokban, hol az egyházat mindenéből kifosztották az

beteljesedett volna. Az egyházzal csak is azon szenvedélyek, gyűlölség, megvetés állanak még ma is szemközt, melyek a régi gazdagot üldözték. A különbség csak az, hogy az egyház kevesebb védelmi eszközökkel rendelkezik most, mint azelőtt. Franciaországban a juliusi forradalom után le kellett a tornyok- s templomokról szedtetni a kereszteteket, hogy a hitetlenség szemeit ne botránkoztatassák. Minden firma szabad volt, nyilvánossági joggal bírt — egész a bordélyházakig — csak az Istené nem! A hitetlenség a földiekkel kezd, hogy az isteniekén végezze. A vallást gyűlölik, azért üldözik azt, a mi a vallásé.

De — ugy mond — ki az, ki a pápai kérdésben szegénységről beszél. Nem ígérnek-e a pápának, a cardinalisoknak, az egész curiának még fényesebb, gazdagabb ellátást, mint a milyennel ma bír? Nem akarnak-e még tulpazaron is gondoskodni a cultus-költségekről, a szent atya külső méltóságáról, az egyházfejedelmi állást megillető díszről? De ha így; ha ők maguk is elismerik, hogy az egyház lelki életében mégis csak nyomnak valamit a földi dolgok is, hogy a világegyház kormányzása és állása, hogy a cultus díszé mégis csak költséget kíván: miként lehet állítani, hogy akkor lesz igazán szabad s független az egyház, ha nem lesznek semmi földi érdekei? Hiszen ezen gazdag fizetés mégis csak földi érdeke lenne az egyháznak, s mely józan ember hiszi, vagy hiheti, hogy az több biztosságot, több tiszteletet, több tekintélyt fogna kölcsönözni neki, mint a mennyit kölcsönöz világi trónja, azon ős fejedelmi szék, melyet a világ uralkodóinak sorában elfoglal? Egyszer az evangelicus szegénység nevében, másszor dus apánage ok árán követelik az áldozatot, — mint hangzik ez össze?

Ha igaz is, hogy az oroszok czárja nem a világi uralkodó IX. Piushoz, hanem a pápa IX. Piushoz folyamodott: még mindig kérdés, fogott volna-e folyamodni, fogott volna-e okosan, mert sikert várólag csak folyamodhatni is, ha IX. Pius egyszerűsége nem világi fejedelelem, hanem Victor Emanuel, Garibaldi, Mazzininak, mint épen az események hozandának magukkal, volna az alattvalója? Nagyon kételkedem. Ilyközbenjárókhosi folyamodáskészségkivül a czári korona lealázása leendne.

A lelkismeret szabadságát, az egyház függetlenségét biztosítottak állítják, ha azt a közös polgári törvények palladiuma alá helyezik. De vajjon hol, az uralkodó és mindig terjedő, mert minden uton-módon terjesztett hitetlenség- és demoralisatióban-e, találja fel az egyház a biztosítékot, hogy ezen törvények épen az ő leigázására változni nem fognak? Szentebbek lesznek a jelenlegi olasz forradalmárok előtt azon kiségitő pillanat-törvények, melyeket maguk alkottak, mint valának az európai keresztény és nemzeti közjogok, azon százados jogszabályok s törvények, melyeknek oltalma alá helyezték ősünk a most ezek ellenére erőszakkal megtámadott s feldult pápai államot?

Mondják, hogy a pápa világi fejedelemsége által nem csak nem lesz függetlenné, sőt ellenkezőleg épen emiatt, ennek fenttarthatása céljából politikai elvbarátainak szolgájává, uszályvivőjévé válik. Az olaszok jól tudják, mennyi s mily erőlyes és törhetlen ellentállást képes kifejtetni a fejedelmi pápa azok irányában, kik őt lelkismerete ellen valamire erőszakolni akarják. Feláldozza személyes szabadságát és életét, elcibé teszi uralkodói trónjának a számkivetést s börtönt, hagyja magát elszakadni a félvilágot; de elvet és törvényt sem ellenségei, sem barátjai kedvéért nem szeg meg, nem áldoz fel soha. Ha pedig azokban, kik az örök hitelvek és törvények megsértése nélkül megváltoztathatnak, kik bölcsesége- és szabadságától függenek, mások hátránya nélkül kedvében jár el a pápa politikai elvbarátainak: csak azt teszi, mit maga a józan okosság, a hála s viszonzószolgálati kötelezettség érzete parancsol.

E világon nincs semmi, tehát az egyházi és polgárizati élet sem, amnyira különválasztva, elszigetelve, hogy a kettő egy mással ne érintkezzék. Mint világi fejedelelem a pápa kétségkivül foglalkozik a politikával is; s a kik azt hiszik, hogy ő, ha világi fejedelelem nem lesz, a politikai tusák- és küzdelmekről távol már békében fog élni, azok az állami életet nagyon is idylli ártatlanságának képzelik. Politikai pártok mindig lesznek, s az uralkodó eszmék természetét tekintve, előre látható, hogy e pártok socialis reformtörvényeikben oly elveket és kérdéseket is tűzendnek lobogójokra, melyek távol attól, hogy

tisztán állami minőségűek legyenek, a ker. hitet és társadalmi morált az ő legbensőbb lényegében érintendik, tehát a pártusákat is a politikai térről az egyház szentélyébe teendik át. Békében élend, ama híresztelt önállóságnak s függetlenségnek örvendhetend e tehát a pápa, melyet neki az olaszok nemzeti törvényeik oltalma alatt ígérnek, hogy ha egyszer világi fejedelelem nem lesz? Nézetem szerint ez esetben a pápa béke, önállóság, függetlenség, a földi dolgok porából kiemeltetés helyett azon viszontagságokat, párterőszakosságot, követelést, üldözést várhatja fejére, melynek a keresztény nyugoti és keleti császárság idejében, a 4-, 5-, 6- és 7-dik században folytonos tárgya s igen gyakran áldozatja is volt. A mit ez időtájban tettek a császárok és vezérek, ezt napjainkban tennek a pártok és ministerek: a pápa lelki tekintélyét törekednének kizsákmányolni ezéljaik bel- és külföldöni támogatására. A pápák azt, mit lelkismeretök megsértése nélkül megtehettek, megtették akkor is, megteendnek ma is: de mi történt akkor, midőn a pápák lelkismeretökre hivatkozva, megtagadták a követelt szolgálatot? Ime egyikét példa a sokból. Silvearius, Theodora császárné parancsára Belisár által elfogatva, Palmaria szigeten éhen veszett el: Vigilius kötéllal a nyakán hurczoltatott körül Konstantinápoly utcáin; s mindez Justinian császár idejében történt, ki még nagyon is jámbor hívő volt, összehasonlítva azokkal, kik ma a pápai széket ostromolják, s neki ennek árán függetlenségét és szabad egyházat ígérnek. Az egyházon az újabb korban elkövetett méltatlanságok, a papságnak tömeges gyilkoltatása, börtönöztetése, száműzetése világosan mutatják, mit várhat a pápa azon nemzeti szabadelvű intézvényektől, melyeknek oltalma alá őt és egyházát helyezni akarják. Garibaldi már adott is utasítást, hogy tudillik fel kell szedni az utazák kövezeit, s a jelenlegi papságon boszulni meg a leélt husz generációk gyalázatát és szenvedéseit. Minden ellenállásra tehát ez volna a jelszó, melylyel az ellentálló védtelen pápának fognának felélni. Már a választások azon szabadsága, melynek biztosításán 14 egész századig törte fejét az egyház, sem fogna respektáltatni; az uralkodó nemzeti párt kétségkivül mindent elkövetne, hogy jelöltjének megválasztását kierzakolja. Volnának tehát specifiqus olasz nemzeti pápák: kiket épen azért más nemzetek el nem fogadnának. S mindez több kisebb mértékben, de minden bizonynyal megtörténnek nem csak Olasz, hanem minden más országokban is, hol a pápai választás esetleg végrehajthatnék, vagy pedig a pápa lakhelyét felütné.

A pápaság világi fejedelemsége tudillik nem vakeset játéka, nem papi visszaélés, ravasság és förtély, hanem századokon át gyűjtött tapasztalatok bölcs combinatiójának, magából a pápaság eszméjéből folyó, tehát egészen gondviseleti eredménye volt. Századok alkották e művet, mondá I. Napoleon, s hogy alkották, jól tették.

Schismával, híveink elszakadásával is fenyegetnek, s mindezek üdvéért felelőssé tesznek, habogy a pápa nem enged. Az egyház mindent elkövet, hogy híveit fölvilágosítsa, a többit Istenre bizza. Ki azért hagyáná el anyját, mivel ez anyai tulajdonát védi, az már nem gyermeke! A híveknek bár millio számai elpártolása még nem veszi el a világ-egyházat: de egyetlenegy transactio egy ismert és vallott igazságnak árán, esalhatlanul elveszteni fogná. Columna et firmamentum veritatis — ez az egyház. Ilyennek is kell neki mindörökre maradnia, vagy pedig vesznie, — itten közép ninesen. Coelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt.

Ime! t. Választmány az okok és ellenokok. Az ellenfél védveit, összevonva bár, de híven visszaadtam. Okaimat, melyekkel első, e tárgybani beszédemben felléptem, nem találtam megingatva: még más részről azt tartom — boesánat e bizakodásomért — az ellenfél minden okoskodásait alaposan megczáfoltam. Az ellenvetésekből, melyek előbbeni beszédem tartalma ellen emeltettek, kettőt mindamellert érdemesnek tartok a megenlítésre.

Némelyek ugyan is azt nem tudják megfogni: miként áll lithattam a pápát minden, még nem-katholikus emberek- és felekezetekre nézve is lelkismereti szabadságuk oszlopául. Tudom, hogy a kik e nehézséget eszközben forgatják, az inquisitóra s

hitüld
folyta
mi pá
tam
által
reszt
tehát
mána
megg
háza
irány
mind
y e r

tudni
stülni
va, ö
addi
lóság
mi m
felek
hata
korn
irány
egyl
vagy

volt
mint
ket
zük
hán
sada
rész
más
forg
lett,
társ
tela
irán
ben
rag
bib
is t
Má
ges
mír
me
han
oly
létt
mír
a l
szá
pa
li

lát
mír
rot
for
áll
co

vi
re
ba
is
ál

ta
m

hitüldözésekre gondolnak. Jelenleg ezekről külön értekezést folytatni nincsen időm; azért csak röviden válaszolok: A fejedelmi pápát az általános lelkismereti szabadságnak oszlopául mondtam, mert többi közt földi önálló s független fejedelmi állása által is tényleg bizonyítja és hirdeti, hogy a lelki hatalom a keresztény népeknél nincsen alávetve a kard hatalmának, hogy tehát a ki amaannak engedelmeskedik, nem a kényszer hatalmának és parancsainak, hanem a kebelében élő benső hitnek és meggyőződésnek engedelmeskedik. Pápa nélkül nemzeti egyházakra oszlvá szét a társadalom, amazok az államhatalom irányában csak hamar elvesztenék önállóságukat, s az állam mindenhatósága tetteg be volna fejezve. Eszembe jö itt Royer-Collard híres mondata:

„A pápaság székhelyén, Romában, a két hatalomnak, tudnillik az egyházi s polgárinak egy személyben kell egyesülnie, hogy az a világ minden más tartományában, különválva, önállóan fönállhasson.“ Az államhatalmak tudnillik csak addig fogják a területökön élő kath. egyházi társadalmat önállóságában meghagyni, míg annak feje is ilyen, tehát vele semmi más államhatalom nem rendelkezik. És viszont minden más felekezetek egyházi is csak addig lesznek képesek a lelki hatalom függetlenségéről szóló keresztény alapdogmát a földi kormányok irányában érvényesen föntartani, valamíg az ezek irányában a maga számára lesz képes érvényesíteni a kath. egyház. Vagyis: a lelkismeret szabadsága és függetlensége áll vagy bukik a pápaság szabadsága s függetlenségével.

Mások meg azt vetették föl, hogy a pápák tetteg nem voltak mindig, kivált mások ügyében oly szigorú legitimisták, mint napjainkban a maguk ügyében: mert a bevégzett tényeket elfogadták, a parvenuket elismerték. Ellenfeleinknek igazuk van, azonban azon jelentékeny hozzáadással, hogy valahányszor a pápák ezt tették, nem elvtagadásból, hanem a társadalom szükségéi iránti magasabb tekintetekből tették, egyrészt oly tényekkel szemközt, melyeket meg nem másíthattak, másrészt oly időben, midőn vagy a társadalom erőszakos fölforgatása után a megállapított rend megszakadt s legitimum az lett, a mi épen kormányt teremteni tudott; vagy megállapított társadalmi rend, tehát legitimitás még nem is létezett; midőn tehát egyik hódító a másikat tűzve, az egyháznak egész tiszte irányokban abban állott, hogy elismerő beszédei által, melyekben többnyire az irtalmat és jóságot magasztalta bennök. haragjokat megszelídítse s boszúállásukat hivatól elfordítsa. Többiben részemről a legitimitás elvét, melyet egyebiránt magam is tiszteletben tartok, óvakodtam okoskodásaim körébe bevonni. Más, hatalmasabb okok harezolnak s győzik be annak szükségességét, hogy a pápa egyszersmind világi fejedelem legyen; mint erről kiki, ki beszédeimet figyelemmel elolvasta, könnyen meggyőződik. A pápai birtok nem is egyes örökös családok, hanem egy örök, tehát a világ végeig meg nem szűnendő s olyan isteni intézménynek a tulajdona, melynek normalis földi létformája az általa képviselt eszménél fogva nem lehet más, mint souverainitás: ez a dogmatiko-történeti alap. A romai pápa jelenlegi birtokának elfoglalása Olaszországnak nem használ, hanem árt, a kath. érdekeket s az európai ker. közjogot pedig megrendíti, sőt veszélyezteti: ez a politiko-juridicus alap.

E két alapelvöl indulva ki, a természetes előrelátás korlátai közt is bátran állíthatni: hogy a pápaság ugyan tulcendí mindazon társadalmi revolúciókat, melyeknek az emberiség koronkint alá vagyon vetve: de ha másrészt az ő földi trónján a forradalom mégis diadalmaskodnék, a rombolás többé meg nem állna, hanem azon határoknál, melyeken túl a mindent feldult communismus már nem találna semmit, mit még leromboljon.

A nemzetiségi eszme által levokolt, legyőzött pápaság — ez a revolúto zenithje. A diadal, melyet ezen győzeдем a világszerte jól szervezett forradalom soraiban keltene, világrendítő zivatarhoz hasonlítana, mely mindent összetör, mi útjába esik. Fájdalom! az első roham valamint mindig, úgy most is, azok fejére esapna le, kik az aeolusi nyiláshoz legközelebb állnak, mert azt megnyitották.

De nem fárasztom tovább a t. Választmányt. Előadásom tanuskodik róla, hogy a kérdést, a melyről szólottam, alaposan s minden részről tanulmányoztam. Tekintettel voltam a katholi-

kus hit és egyház, tekintettel az emberiség, tekintettel végre az olasz nemzet érdekeire. S mindezen hosszú s fáradságos tanulmányozásom eredménye a meggyőződés volt: hogy az olasz kérdésben a politikai csak úgy, mikép az erkölcsi igazság a pápa részén áll. Kifejtett elveimet és nézeteimet idézetek és történeti adatok egész seregével támogathattam volna: de ettől részint könnyebb s világosabb áttekinthetés, részint az idő rövidsége miatt elállottam.

Evangeliumi elv: hogy a ki megismeri az igazságot, az bizonyosságot is tegyen az igazságról. Hajlandók lesznek ezt velem együtt tenni ker. katolikus, különösen paptársaim? Bizva hiszem. Hol emberi tekinteteknél fogva a ker. katolikusok, főleg papok már nem mernek bizonyosságot tenni az igazról: ott többé lelki hatalom már nem létezik, tetteg a nyers erő és világi érdek már mindeneget igájába hajtott. . . . Meghalni, inkább százszor halni meg, semmint e nyomorult életet a gyavaságunkat ismerve gunyoló hitetlenség kegymorzsáiból tengetni! A francziák I. Ferencz alatt a páviai itközlet elvesztése után azt mondták: Minden veszve van, csak a becsület nem! Mi alkalmazkodásunk által és mellett elvesztenök a becsületet, felebarátaink megvetését zúdnök fejünkre, a világ peripsemaivá válnánk, és mellette még földi érdekeinkből de még csak egy hajszálnyit sem mentenünk meg, ki vágyhatik egy ily diesőségre? ki hiheti, hogy ily áron szerzett népszerűség, helyesebben eltűrés használhat valamit akár személyének, akár egyházának?!

Nmélt. Lonovics József érsek levele a veszprémi püspök ő nméltóságához.

Pest, jan. 29-én 1862. Nagyméltóságú s fötisztelendő Püspök s belső titkos Tanácsos ur! Igen méltó Excellentiádnak hozzám e hó 27-ről intézett fenbeesü levélben azon eljárás fölött kifejezett öröme, melylyel az Excellentiád bahóti hiveinek derék lelkésze a Szent-László-Társulat érdekében magát pásztori eszélyének, ügyességének s buzgalmanak örvendetes tanúságául szintoly dicséretesen, mint sikerdusan hitünket kintintette.

Épületes tartalmu tudósítását addig is, míg az a központi választmány legközelebbi ülésében fel fog olvastatni. szándokom a rendelkezésünkre álló hírlapokban közzététetni *) vigasztalásul, például, ösztönül egy a hiveknek, mint a lelkészeknek, kik társulatunk oly igen üdvös s kiszámíthatlan horderejű czéljait kellően akár fel nem fogva, akár nem méltányolva, nagyérdemű főpásztoraik lelkes buzdítását tétlen hidegséggel fogadták, vagy pedig a társulat otthoni megalakításának tulbeesült nehézségeitől tartva s talán egy új tehertől is menekülni ohajtvá, siettek az e részben rájuk várt munka fáradaimaitól magukat saját, kisebb-nagyobb mennyiségű adományaik arán megváltani.

Vajha valamennyi lelkész urak éreznék, miként azt köztük számtalanok érzik, hogy a Szent-László-Társulat ohajtott gyarapodása épen azért, mert a hiveknél a katolikus öntudat s hitélet ébresztésére s folytonos táplálására szolgál, egyszersmind az ő pásztori tekintélyök s jótékony hatásuk növelésének is egy új, foganatos eszköze leend.

Szívemből ohajtom, miszerint Excellentiád azon atyai örömben, melyet a bahóti plebános ur tudósításából merített, szép megyéje többi jeles lelkészeinek buzgalmanál fogva minél gyakrabban s minél bővebben részesülhessen.

Többire nagybecsü kedvezéseibe különös tisztelettel ajánlottan vagyok stb.

*) Lásd alább „Kath. hitélet“ czimű rovatunk alatt. Szerk.

Szent Péter szabadulása.

„**H**a az Isten velünk nem lett volna, mondja most Izrael, midőn ellenünk támadtak az emberek, talán elevenen elnyeltek volna, midőn felgyuladt haragjok ellenünk; talán a víz elnyelt volna bennünket, patak ment volna lelkünkön keresztül. Áldott az Isten, ki nem hagyta minket martalékul fogaiknak, lelkünk kimenekedett, mint a madár a vadászok töréből, a tör megszaktadt és mi megszabadultunk. Segedelmünk Isten nevében, ki a mennyet és földet teremtette“ (Zs. 123.). Ez a szép ének zengett Dávid ajkairól hálaadásul Izrael szabadulásáért a fogságból; ezt hangoztatja vissza századok óta Jézus egyháza is, dicsőségére az Istennek és félelmére ellenségeinek. Ez az a diadal-ének, melyet világ végezteig zengedezni fog az utókor, valahányszor esodálandja az isteni mindenhatóság nagy műveit és a Gondviselésnek titkos utait, melyek által diadalmasan kelt ki az egyház minden vészezből, melyek enyészettel fenyegették, s folytonosan bebizonyul, hogy a polk kapui sem vehetnek erőszakot rajta.

Minthogy Péter volt a köszikla, melyre Jézus egyházát építé: valóban Péterben az egyházat menté meg esodálatosan, midőn Pétert a tömlőzből kiszabadítá, hogy nagyszerű küldetését beválthassa; s ha esodálatra gerjeszt Izrael szabadulása, nem kevésbbé bámulatos sz. Péteré, ki a rablánczok közül, és az egyházé, mely a világ üldözéseitől folytonosan megszabadult.

A Szentlélek elvétele után buzgóan hirdették az apostolok Jézus tanítását, főképp Péter oly foganattal, hogy több ezer zsidó hinne Jézusban. Azonban Herodes üldözni kezdé a keresztényeket és először ugyan Jakabot, az öregebbet öleté meg; midőn pedig ez tet-szenék a zsidóknak, Pétert is befogató és tömlőzre vetteté, hogy husvét után megölésse. Péter azért, hogy menekülése lehetetlenné tétessék, a romai szokás szerint két őrkatonához lánczolva, négyszeres őrizet alatt tartaték. A jerusalemi keresztények pedig szüntelen könyör-gének Istennek Péterért. Már az utolsó éj is elérkezik, melyen tul a kinos halál vára reá; már ki volt nyujtva a gyilkos kéz, mely az ártatlan Izsákot föláldozza: ime Péter csendesen alszik gyilkosai között, mint a gyermek anyja ölében, s a halál közelsége nem rettentí őt. Ime az ártatlan lélek nyugalma! Igen, a halál félelme a gonosz lelkek tulajdona, a félelem a bűn következése; az igazat semmi sem zavarja meg, mert azt mondja Péterrel: „Én tudom, hogy a halálban van az én szabadulásom, dicsőség nekem, azért Jézusom dicsőségeért elvérzenem.“ Ezen szent érzelmek lelkesíték őt nehéz bilincsei között; nem aranyláncz volt az, minőt Caligula Herodesnek küldött, hanem vas, mely eszébe juttatá neki a Jézusét, melyet érettünk hordozott. Ez okból mondá egy vértanu kinzóinak: „E lánczok, melyeket viselek, sokkal feljebb emelnek engem Isten előtt, mint amaz aranylánczok, melyeket a császár felségi pompájában hord.“ Azonban az őrző katonáknak nem csak az vala feladatuk, hogy Péter meg ne szokják, hanem hogy más által se szabadulhasson meg. Őrizték mint a Krisztus koporsóját, hogy a tanítványok el ne lopják. De mily gyarló az emberi gondosság az isteninek ellenében! A ki az égben lakik, kineveti azt (Zs. 2.). Ő feltámasztotta

fiát, ki fogja szabadítani annak apostolát is. Szokatlan fény futja át a tömlőz sötét boltozatait; egy angyal jön, és felkölti Pétert, mondván: „Kelj fel!“ — és a lánczok leesének az ő kezeiről.

Eddig úgy látszott, mintha az Isten egyházát nem hallgatná meg; de ezen esemény mutatta, hogy a benne bizókat soha sem hagyja el; gondviselésének vannak titkos okai, melyek miatt elhalasztja néha a segélyt. Oh bár ezt megértenék az emberek fia! De ők magukkal eltelve, nagy terveket esinálnak, és dicsekszenek azok végrehajtásával; azonban beleszól egy magasabb hatalom, és megtanítja őket arra, a mit felejtettek, hogy ők csak emberek. Elhagyni látszik néha a jámborokat is, hogy ismerjék el, miként nem maguktól van az ő győ-zelmök; hogy értsék meg, habár a szélső kísérletig jutnának is, hogy Isten van velök, ki a rablánczoknak is parancsol. Körülvétegett Izrael a tengertől és az egyiptomiaktól: ki hiszi, hogy Istenen kívül valaki megszabadítja őt? Az angyal vitte ki Lóthot Sodomából; ez volt Dániellel az oroszlánok vernében, mint sz. Dávid mondja: „Az Isten angyala táborozik a mellett, a ki őtet féli.“ A fényesség arra szolgált, hogy a csoda nyilvános legyen. Az Isten maga is világosság. A Krisztus koporsóján ülő angyal ábrázata is világított, mint a nap. A sötét tömlőzök tehát, melyek félelmet okoznak, világosak lesznek; a gyalázat helye paradicsommá változik, ha Isten akarja.

De még a szokatlan világosság nem vala elég Péter fölbresztésére, föl kellett vala az angyalnak egyenesen őt költeni. Ez lelki vakságunknak példázatja. Így nem elég, hogy az isteni világosság szemünk előtt legyen, hanem szükséges, hogy Isten fölnyissa szemünket, és álmosságunkból fölverjen. Ezen fölbresztések azok, melyek eszünkbe juttatják a föltámaszás angyalának riadóját, midőn harsogni fogja: „Keljete fel, jöjjetek az ítéltre.“ Ez nyugtat meg a felől, hogy midőn mi alszunk, virraszt fölöttünk az Isten. Így költé föl sz. Pál a romaiakat, midőn a penitenciára serkenté.

Ezután mondá az angyal Péternek, hogy sebesen öltözködjék fel, és kövesse őt. De miért sebesen? Azért, mert sietve, kellett neki megvigasztalni az egyházat, mely érette sirt és imádkozott. Nekünk is sietnünk kell jót tenni, s főképp ha a bűn lánczaival vagyunk terhelve, azokat lerázni s szabaddá lenni a Krisztusban. Ne remüljünk vissza kétségbeesetten a győzhetetleneknek látszó akadályoktól sem; mert ha felkölt az Isten, esz-közt is nyujt a megszabadulásra. Midőn Mózes által parancsolja Izrael népének, hogy menjen át a Veres-tengeren, egyszersmind kétfelé választja azt. Ez a lát-hatatlan kéz, mely összedöntötte Jericho falait, mely Pál és Silas köteleit egy földindulás által összezúzta, képes feloldani a mi lánczainkat, bármily terhesek legyenek.

Szent Péter az angyal szavára körülövezé magát és föltöltözék, hogy tudja meg a világ, miszerint e megszabadulás nem emberi kísérlet, hanem isteni mű. A szökő rab szívesen ott hagyja mindenét. Az isteni mű mindig tökéletes. A babyloniai ifjaknak az égő kemen-cében egy hajszáluk sem perzselődött meg. Ezután követé Péter az angyalt, ki az alvó örök között vezeté őt az első és második őrizeten át; honnét eljutván a vá-

rosba
gyal
siri c
örön
Isten
keze
dókr
kiszá
álmo
imát
hány
győz
sára
badu
lásá
Péte
é Pitt
népe
Isten
terje
közé
mert
teig,
ha l
gyo
lyer
a m
örök
áldo
vöss
lem
kent
pedi
131

rosba vezető vaskapuhoz, ez megnyílik előtte, s az angyal eltávozott; Péter pedig csodálván a történeteket, a siri csendet és szenvedéseket felváltó, megfoghatatlan örömrésztében kiálta fel: „Most látom igazán, hogy az Isten küldte az ő angyalát, ki kiszabadította a Herodes kezéből.“ Épen úgy volt Péter bámulatában, mint a zsidókról mondatik, hogy midőn a babyloniai fogságból kiszabadultak, a csodálat miatt olyanok voltak, mint az álmodók; midőn szemei örömré nyíltak meg, ajkai hála-imát zengtek. Így kell föllelkesülnünk nekünk is, valahányszor hű küzdelem után élveznünk engedni Isten a győzelem örömet, végzetlen tökéletességének imádására.

Az egyház különös ünnepet is szentel Péter szabadulásának emlékére. És méltán, mert Péter szabadulásában az egyház szabadulása példázattal. Az egyház Péterben és utána üldözött. De mert ez a hegyre épített város, melybe gyülekezni kell a föld minden népeinek, egyszerűen nem enyészhetik el; sőt mert Isten városa az; mert az igazság óre és egész világra terjedő fényoszlop: fénylik csodaszépen az üldözések közepett is. Ne essünk kétségbe azért szorongatásaiban, mert Isten alkotta, Isten meg is tartandja világ végezteig. Ellenben ha látjuk elleneit füstként elenyészni, ha látunk az álböleség ellenében egy istenit fölragyogni: higgyük el, hogy eljött a szabadság órája, melyen túl az örök béke boldogít. Jézus egyházára illik, a mit Sionról mondott az Úr: „Ez nyugvó helyem örökké, mert ezt választám. Özvegyét bőségesen megáldom, szegényeit megalégitem kenyérrel, papjait üdvösséggel ruházom, szentjei örömet kiáltanak. Itt neveltem meg Dávid hatalom-szarvát, világot gyujtok föl-kentemnek, ellenségeit gyalázatba öltöztetem, ő rajta pedig virágozik tőlem adott fölszentelt koszorúja“ (Zs. 131).
G y ö r g y é n y i.

Kátyolok a nép életéből.

XXXIX.

Egy révész kunyhója.

B) Orvok menedéke.

A falusi kis kápolna közel áll a réhez,
El is jut a kis barang-szó annak a népéhez;
De a buzditó kis barang tude, csenge hangja
A bekérgült szív hurjait illetemen hagyja!

Harangoznak ... nagy ünnep lesz holnap ország-szerte:
A haza Védasszonyának az őskor szentelte.
Hej akkor volt ám a világ! ... hetedhét országra
Világított szent koronánk tündöklő sugára! —

„Üdvözlég!“ — ezren köszöntik a kegyelmek Anyját,
A szellemek szüz ajkai Hozzá tovaadják....
S a tenger szép esillagának titkos, büvös fénye
Oly kegyesen hajlik szívünk zajló tengerére!...

S mintha a lég is érzéné: langyos esti szellet
Lágy sohajjal a sustorgó haboknak izenget;
S áradzó fodrain a hőmpölygő Dunának
A kis barang üdvözletes hangjai elszállnak!...

Alkonyodik, sötétedik, korom túl az égen;
Valamennyi fényes csillag komorkodni mégyen,
Arcaikra bús fellegek lepleit takarván...
Duna-parton révész gazda figyeleg mogorván.

Jön az éjjel, mint didergő, loncsos öregasszony,
S hogy veszteségei fölött könyeket hullasson:
Megerednek szemek záporzakadási,
Döbörögnek kebelének hangos zokogási.

Tul, valamely uraságnak gyérült a csordája,
Tinainak kimenekült egy, avagy két párja.
Jóismerős portyász-vezér izent egyre-másra:
„Révész gazda készen legyen éji fris kapásra.“

Csittog-csattog a mennydörgő villámok haragja,
A fellegek fátyolait rongyokká szaggatja;
Egy-egy égő rongy le is hull vizbe, fára, köré;
Világos lesz a víz és föld pillanatra tőle. — —

És néma lön egész világ a jövőre perczben;
Duna-parton makra-pipa egyet-egyet serczen,
Szija, fujja révész gazda, csak úgy sziporkázik;
A kucmája, a zekéje összevissza ázik. — —

Kova koecezan túl a parton, lassu moraj támad,
Révész gazda sziporkát fuj: egyet, kettőt, hármat...
Kompuz nyekes, lapát loesog; — köt a jármű gyorsan...
Lopott jóság terelve fut sürü nyárfa-sorban.

Lopott jóság nyomát vesztí záporos éjben;
Révész gazda csak úgy hortyog kupacz rejtekében.—
Másnap reggel? nem is ő volt! azt feleli bátran
Gulyásoknak, panduroknak: „Nem tudom, nem láttam!“

* * *

Ki vallását megvetette, ki Istentől eltért,
Annak az öntudat hamar elhagyja a lelkét! —
S ha szigorú önbírádat már-már elaltattad,
Meglásd: a kegyelem hídja letörik alattad... —

És ha aztán, és ha aztán — lenn vagy a mélységben:
Ragyoghat a fényes csillag az irgalmas égen;
Nem hat annak enyhe fénye a te mély vermedbe,
Melyet a kárhozat örök halál-köde fed be! — —

N y u l a s s y A n t a l.

Egy boldog család.

— Beszély. Folytatás. —

Mintegy félórai hallgatás után az anyának egy akaratlanul kissé hangosan elrepülő sohaja Pista szeméit anyja arcára fordítván, árulója lön az oly félve rejtegetett könyeknek. Félredobni a tollat és anyjához ugorva könyeit lecsókolni egy pillanat műve volt.

— Ne sirjon kedves jó anyám! s ne bánkódjék anynyira; hisz a miért oly gyakran imádkozék, most végre teljesedni fog. Elvégeztem tanulmányaimat a jó Isten és a jó emberek segélyével, s a mi ezután vár rám, csak örvendetes lehet.

— Igazad van, szegény gyermekem! Te korodhoz mérve elég keserűséget tapasztaltál már; megérdem-

led, hogy jobb napokra virradj. De látod, én olyan gyenge asszony vagyok, szívem erősebb, mint akaratom, és sirok akkor, midőn szerencsédn örülnöm kellene.

— És én úgy szeretem anyámat e könyeiért! Jobban beszélnek azok irántami szeretetéről, mint egész élete, melynek pedig csak egy ezélya volt: az én boldogságom! Oh gyakran, midőn a gazdasági intézetben elszomorodtam, látván, mikép társaim jóléte nagyobb az enyémnél, vigasztalt a gondolat, hogy valamennyi közt mégsem én vagyok a legszerencsétlenebb, miután oly jó, oly áldott anyát adott az ég. Ha voltak vágyaim, melyeknek ki nem elégíthetése elkedvetlenített, édes jó anyám kedves alakja s gondteljes arca jelent meg szemeim előtt s hín vágyaim egy ohajjá olvadtak: vajha élte végnapjait valaha szebbekké tenni képes lennék! Oly boldog, oly kimondhatlan boldog voltam, midőn keblemben egy titkos hang azt sugá: ohajod teljesülni fog; s ki mindenét rád áldozá, annak jótéményeit némileg meghálálni te is képes leendesz. Uj erő szállta meg lelkemet e bátorításra s a lélek ereje legyőzé a test féktelen törekvéseit.

— Tudtam én, édes magzatom, hogy férfui lélek lakik ifju testedben; tudtam, hogy sokat kell túrnod, és fáj a gondolat, mikép társaid közt tán te vagy az utolsó anyagi helyzetekre nézve. De bár vézett szívem, nem segítheték. Atyád oly jószívű volt, mindenét másoknak adta; s midőn Isten magához szólítá korán, nagyon is korán rád nézve, olyan kevés maradt utána, hogy saját örömmel nem lettem volna képes jövődöt biztosítani. De nem zugolódom a Gondviselés akaratát ellen; hisz megjutalmazott szenvedéseimért, midőn imámat meghallgatá, s meg engedé érdem e napot, melyen aggodás nélkül s jövőd iránt megnyugtattva szállhatok sirba.

— Ugy van, drága anyám! erős volt a megpróbáltatás órájában, és Isten megjutalmazandja érte. Izgadt a nyár, vesződött az ősz folytán; de nyugodni, pihenni fog, ha életének tele beköszönt. És ha a Gondviselés engem választott ki ennek eszközlésére; ha én lehetnék a szerencsés szent akaratját valószínű: akkor, kedves anyám, pontosan leend az teljesítve, mert anyám boldogsága az enyém is.

— Bizzunk, gyermekem, az ég jószágában. Az özvegyek és árvák atyja, kinek védpajzsa eddig megővött a nagyobb veszélyektől, ezentul is örködni fog felettünk; mert ki ő benne bizik, az nem csalatkozik.

— Nem ám, ha e bizalom őszinte, gyermekies — kiáltott be a félig nyílt ajtón egy erős, de szelid férfihang, melynek hallatára anya és fiu egyszerre ugrottak az ajtóhoz, a belépőt üdvözlendők.

— Isten hozta, kedves lelkész ur! Isten hozta édes urambátyám! — hangoztaták felváltva s örömmel fogadva a kedves vendéget. — Oh Istenem! egész rendtelenségben a szoba, alig tudom ülésel megkinálni. De mikor az ilyen nagy legény hurczolkodik, annyi a sok apró, mindenféle holmi, hogy az ember alig tudja elrakni — szaporázá a kasznárné.

— Magam is azért jöttem, hogy segítsek — felé a lelkész — aztán meg nem szerettem volna, ha Pista elmegy a nélkül, hogy vele beszéljek.

— Én? szó nélkül távozni? kedves urambátyám, hogy is gondolhatott ilyet! A világ végéről is visszaternék, ha tudnám, hogy urambátyámmal beszélhetek.

— Meghiszem! mikor nekem még olyan jó lábaim voltak, én is tettem ilyféle ígéreket; de most már fáradtak a lovak, csak szép lassacskán lehet ballagni.

— És mégis oly gyakran ide fárad kedves lelkész ur — szóla a kasznárné. — A jó Isten majd visszafizeti irántunki szívességét; mi erre képtelenek vagyunk.

— Nem szívesség az, a mit visszafizetnek, nemzetes asszonyom. Aztán nem is nagy áldozat az a falu egyik végéről a másikra sétálni, mikor az ember ilyen házba jöhet, mely templomnak is beillik. Isten kegyelme örökös e fölött s részesévé lesz az, ki ide bejuthat.

— Nem is tagadjuk mi azt, drága lelkész ur, hogy Isten áldása van velünk, mert a véletlennek nem tulajdoníthatom, hogy fiam oly védőre talált, mint tiszteletendő ur.

— Nem bizony, kedves urambátyám! hogy szálljon vissza fejére ezerszeresen az a jószág, melylyel engem elhalmozott. Nem tudom, mi lennék most kedves urambátyám atyai pártfogása nélkül.

— Már hogy mi lennél, azt én sem tudom; de hogy holnap ilyenkor már hivatalban leszesz, azt tudom. Kasznár barátomtól épen most kaptam levelet ismét; ugy vár, mintha nélküled nem is lehetne szüretelni, vagy az őszi szántást-vetést elvégezni. Ugy látzik, a kasznár ur már kissé hűvösnek találja a levegőt, és azért szeretné rád bízni az utánnézést.

— Össze is szedendem magam, kedves urambátyám; nem rajtam fog mulni, ha velem megelégedve nem lesz.

— Csakhogy valamivel több dolgoz lesz ám, ösém, mint eddig volt; és hiányozni fog az anyai gondoskodás és ápolás.

— Tudom, kedves urambátyám, hogy a jóakarát és szívesség nem fogja pótolni az anyai szeretetet, s nem fogja feledtetni az édes órákat, melyeket itt körülükben tölték. De bizom Istenben, hogy majd még jön idő, a mikor örömmel osztandom meg boldogságomat édes anyámmal.

A kasznárné itt újra belemerült a ruha-rakosgatásba; csakhogy most nem csepegtek, hanem ugy ömlöttek könnyei, átengedvén fiának és a lelkésznek a szót, kik a jövő feletti tanácskozásba merülve, észre sem vevék elnémulását.

Nem akarom a bucsuzási jelenetet festeni, midőn más nap Pista jókor utnak indult; hisz a ki közületek volt valaha oly helyzetben, hogy el kelle szakadnia anyja kebléről, s bucsut venni jóakarói, barátai körétől, annál az emlékezet ugyis fölöslegessé teszi azt. Minden, még a legesekélyebb tárgy is kedves ilyenkor előttünk, s annyi fájdalom van keblünkben, hogy az egész világgal megosztva azt, mégis majd összeroskadunk alatta.

Pista nem először távozott az anyai szeretet verőfénye alól egy idegen kör hidegebb levegőjére; de e válás nem fájt annyira, enyhítvén keserűségét a remény, hogy néhány hónapi türés után ismét visszatérend anyja karjai közé. De most! a gyermekévek boldog gondtalanságukkal tovarepültek; a vetés ideje el-

mult, s megjött az aratás, a gyűjtés szaka, melyben egy perez sem az övé, melynek minden óráját föl kell használnia, ha a tél mostohasága ellen biztosítva ohajt lenni. Most nem tudható, de még csak nem is sejthető azt a napot, melyen ismét egyesülend szive bálványával, s elmondhatja: édes kedves anyám!...

Metsző hideg őszi szél dudolt az életvesztett vidéken végig; a rétek haldokló virágai úgy borultak a földre, mint a beteg magzat anyja kebelére, védelmet keresve ott a halál, az enyészet pusztító hatalma ellen; míg a fák sárgult leveleiket hullaták reá, mintegy betakarandók a hideg boszújának kitett meztelenségét. Itt-ott egy társaitól elmaradt madár kóválygott, vesztének előérzetében esdeklő csicsérgéssel repdesve körül Pista kocsját, ki vékony köpenyébe huzódva s gondolatiba mélyedve alig figyelt a természet vajadására.

Dél felé járt az idő, midőn rendeltetése helyéhez, Kelemenhálmához közeledett.

A gyönyörű gazdasági épületek, a szorgalmasan szántott földek, az utat két részről szegélyző fasor, mind arra mutatott, hogy gazda és tiszt egyiránt tudják és értik: miben áll Isten áldása?

Maga a kasznári lak emeletes magassága s a mögötte elterülő kert által tűnik ki társai közül, és udvara megrakva mindenféle gazdasági szerekkel, oly rendben van, mintha az uraság mindennap szemlét tartana, míg a messze fehérlő kürtőn át kitörő füstgomoly kellemes sejtelmet kelt föl a közlő utasban.

A kasznár — tekintetes Vitéz Mihály de Borzavár — nagy lépésekkel sétál szobájában fel-alá, megmégállva az ablak előtt, s közben-közben bodorfüstököt eregetve a légbe s e szavakat küldve utánok: „Szedte vette fiuja! nem jön az ma sem.“ Egyszerre érkező koci robaja hat fülébe kasznár uramnak, s mintha valaki megsugta volna, hogy itt a várt vendég, oly bizonyossággal sietett az ajtónak, ez egyszer ki sem tekintvén az ablakon.

Csakugyan Pista jött meg. Az öreg ur azonnal neki akart állani és amugy előljáróképen megleckézni. De mikor az ifju labdakönnyűséggel a földön előtte termett, s emberségesen a „Dicsértessék a Jézus“-t elmondá, a helyett: „Mindörökké!“ „Isten hozott öcsém!“ jött ajkaira.

— No hát megjöttél öcsém szerencsésen? — folytató. Pistát a szobába vezetve.

— Meg, hála Istennek, tekintetes uram! Semmi bajom; csak egy egyszer itt vagyok.

— Szívemből veszed ki a szót, öcsém! Két hét óta másra sem gondoltam; mint erre.

— Ne haragudjék tekintetes uram! Ki tudja, mikor látom ismét anyámat? Nem tagadhattam meg tőle azt a csekély örömet, melyet neki néhány napi hommaradásom által szerzek.

— Nem haragszom, de csak oly föltét alatt, ha azzal a tekintetes urral felhagysz. Meglátszik, hogy városban nevelkedtél, különben tudnád, hogy mikor azt mondják: öcsém! nem szokás tekintetes urral felhívni.

— Az ilyen magamféle szegény legény nem mer mindig ahhoz alkalmazkodni, a mi szokás.

— Látom öcsém! de nálam ez az utóbbi szokás nem szokás, érted?

Épen felelni akart Pista, midőn az ajtó megnyílt és belépett egy gyönyörű kis 15—16 éves leányka, leveses-tállal kezében. Pistának rajtakadtak szeméi a dugsgazdag szőke hajzatu, magyar ruhába szorított deli termettel bíró kedves leánykán, s kis hija volt, hogy azt nem mondá a kasznár urnak: Hej be jó lehet az a leves, ha ez főzé!

— Ülünk hát le — szólt az öreg ur — te ide jobbra, te leány meg balra. Sok levest adj az öcsémnek, leányom, hadd melegedjék meg egy kissé; mert mint látom, hűvös volt az a kőpönyeg.

— Még meleg is lesz, urambátyám, a nyáron. Nem igen volt eddig szükségem másra.

— Meghiszem; csak hogy nem úgy lesz ám most, mint eddig volt. A gazdának nem a kályha mellett a lakása.

— Majd beletanulok kedves urambátyám oldala mellett.

— Meglátjuk, hány zsákkal telik. Egyébiránt jó barátok leszünk, ha tudsz engedelmeskedni.

— Korán hozzá szoktatott az élet szót fogadni.

— Nem is azért mondom, öcsém! mintha megijesztetni akarnálak — felelé az öreg, megelégedve a fiu szerény válaszaival.

Még egy darabig tréfálózott vele, és látván, hogy emberére talált, nagyot pödört bajszán, a mi azt jelenté, hogy tetszik. (Vége következik.)

Áldor Imre.

Erdői szölolevelek.

VIII.

D. a J. K.! Isten jóvoltából tuléltük a lelki öröm napjait: a karásont az ő szép bethlehemével, az újévet az ő sok jó kívánságaival, a vizkeresztet, vagyis a három királyok napját az ő fényes csillagával. Sok szent szertartásoknak s szép szokásoknak voltunk tanui. Engem közülök leginkább a házszentelés szertartása s szép szokása érdekelt, mely nálunk még divatozik. Hogy a házszentelés szokása valamikor általános lehetett, arról bizonyosságot tesznek egyházi szertartások könyveink, melyekben a házszentelés módja előíratik. Ugy tapasztalom ugyanis, hogy valahányszor plebános urunk a házakat szentelni megy, a szertartások könyvet veszi hóna alá, sőt még a krétát is, melylyel kántor uram a három sz. király nevét az ajtófelé írja, ugyanazon szertartások könyvből áldja meg. S valóban nagy kár, hogy a házszentelés szép szokása sok-sok helyütt kiment már végkép a divatból.

Micsoda köze van a házszentelésnek a vizkereszt, vagy három király, vagy Urunk megjelenése ünnepeivel, könnyű megérteni. Vizkereszt napján jelentette ki magát az üdvözítő kised Jézus a pogányoknak, mert a három király ilyen volt, jellel, hogy ő üdvözítője kíván lenni minden embernek: hasouloul jelenik meg vizkereszt napján a pap is minden házban a béke kiesi keresztjével, a pacificale-val, melyen az Üdvözítő képe van, Urunk megjelenését hirdető. S valamint a három király a bethlehemi istállóban talált kised Jézust imádá, s ekkép az istálló imaházza, templommá lön: akkép változtatja át az egyház szolgálja megszentelés által a mi hajlékainkat is imaházakká, melyekben a három böles példájára mi is imádjuk a kis Jézust, följajnlván neki szívünk aranyát, a szívjóságot és tisztaságot; buzgóságunk, áhítatosságunk tömjénét; bűnbánatunk s töredelmességünk myrrháját: hogy így őt itt hittel fölismervén, az egyház hő imája szerint majdan fölségének színe látására eljuttassunk.

Ezt a plebános ur eleve ilyformán megmagyarázván s bennünket a szent eselckvényre előkészítvén, templom után azonnal megindult a házak szentelése végett. Az egyházi az ő szerencsétlenségére, de az én szerencsémre megbetegedvén, engem szólított fel, mint volt egyházfit, hogy a plebános urat kövessem s a házszenelés sorát intézzem. Vízkereszt napján kezdtük s utána való vasárnap végeztük. Hirmondó gyanánt két iskolás ment előre, a háziakat figyelmeztetvén, hogy készüljenek, mert a plebános jó. De a hirmondókat némely helyütt megelőzte az uteza-ajtóban leskelődő kandi kis sereg, torokszakadva kiáltozván: Apám, anyám! jönnek már, már jönnek! A házhoz érven, megesendült az oltár esengetyűje s az ajtóküszöbön megzendült egy rövid énekvers a kántor s a segédszolgálatot tevő négy gyermek ajkain. A szobába lépve, sorfalat képezett a négy ministrans, köztük a szoba közepéig haladt a plebános ur, s letévén a kis keresztet a díszesen beterrített s legalább is egy égő viasztekeresessel fölékitett asztalra, az egyház imái elmondása után meghinté a térdre borult család nagyát-apraját szenteltvízzel, s tömjén-illattal tölté be a házat. Erre következett a keresztcsókolás; e közben a házbeliék állapotára vonatkozó egy-két tudakoló szót, vagy észrevételt, vagy megintést intézett a plebános ur a jelenlevőkhez, s áldás- és tövesség-kívánatok közt távozott.

Ez volt a házszenelés sorja.

Előadom már most: mi örvendetest, vagy nem-örvendetest tapasztaltam az ideí házszenelés alkalmával? minő gondolatok támadtak ez alkalommal agyamban, minő érzelmek keblem-ben? Vegyesen, hisz így járja ki nekünk minden a világon.

Némely helyütt elénk jött a házigazda, a ház sarkánál vagy az utezaajtóban fogadván s hasonlóan kisérvén ki is a menetet. Szép tisztesség- s becsületadás, gondolám magamban. Illó is, hogy kiért a három király oly hosszú utat tőn, ugyan ő érte s eléje mi legalább néhány lépést tegyünk. — Némely helyütt azonban be is volt előttünk zárva az ajtó; hajlandó vagyok hinni, azért, mert lakói, a vízkereszt vasárnapra következő-ven s a jó szánut igen kecsgetető levén, alkalmasint valamelyik szomszéd helységben levő rokonaiknál tölték az ünnepet, valamint ugyanezek mi is találtunk némely házban idegeneket. De ha mégis bujósdit játszottak volna, úgy bizony mi nem farsz-tottuk magunkat abban, hogy őket megtaláljuk, se nem értünk rá ez egyszer az Üdvözítő intése szerint sokáig zörgetni, hogy nekünk megnyitassék, inkább oda siettünk, hol bennünket tárt ajtók- és karokkal fogadtak. Igaz, hogy a kegyosztogató Jézus után be is bizonyítá: de ezt csak ott teszi, a hol várják őt, mint az apostolok. Ne féljetek azért, ti bujósok! Jézus nem törí rátok az ajtót, sem generalis-kulescsal meg nem nyitja. Azért inté is apostolait: Ne vessétek a gyöngyöt sertések elé! hisz ezek nem ismerik a gyöngynek becsét; nekik többet ér egy makk- vagy egy málé-szem; a gyöngyöt csak elgázol-nák. Vagyis: ne pazaroljátok az Isten igéjét és áldását méltal-anokra. Ha tehát valamely házba bementek, mondá az Üdvö-zítő, köszöntétek az embereket, mondván: Békeség nektek! s ha ugyan ott van a béke fia és kedvelője, rájok száll békekö-szöntétek; ha pedig nem, rátok fordul vissza. És valahol be-fogadnak titeket, folytatja az Üdvözítő, maradjatok ott; ha nem, még a port is verjétek ki saruitokból, mely ott rájok tapadt.

Künn vagyunk ismét az utezán. Herrli, Herrli! (így híják nálunk a plebánost) Herrli! — kiáltoz egy kised, kit anyja karján visz, hogy a harmadik szomszédban ujjal részestülhes-sen az áldásban. Az anya váltig esítija, de ő azért csak kiál-tozza: Herrli! ... „Éljen a mi papunk! a mi papunk éljen! Vivat!” — orditozza, in bene sonantibus! Gábor bátyánkis, ki pe-dig nem is a mi aklunkból való. Az utezát betöltő hangos éljen-orditozásai őszinteségében nem szabad kételkednünk; hisz in vino veritas! Itt eszembe jutottak a zsoltár szavai, melyeket, t. i. a zsoltárokat, Gábor bátyánk praefereuter kedvel: „A cse-emők és szópósak ajkairól szerzél dicséretet;“ hisz Gábor bátyánkknak is van egy sajátságos cseese, melyet gyakran szo-pogat — kulaesa. — Hát mikor jön el újra a Herrli? — ostro-molja anyját a kised.

De elég mostanra ennyi. Folytatását a következő levél-ben írom meg. Addig is Isten velünk.

Szutor Gáspár, kádármester.

Katholikus hitélet.

Habót, január 19. Nagy és legérzettebb lelki örömmel vagyok szerencsés jelenteni, hogy a h a h ó t i egyházközségben a Szent-László-Társulat ^{652/61.} szám alatti legmagasb főpász-tori utasítás 1—7 pontjainak alapján ma, Jézus szentséges nevének nagy ünnepén, teljesen megalakult. Ugyanis folyó évi Vízkereszt ünnepén a megalakulás szép sikerének örvendő tár-sulat magasztos céljait, hiveim felfogásához alkalmazva, egy népszerűtlen beszédben fejtegettem. Az Ur nevében elhintett jó mag csakhamar meghozta a várt gyümölcsöt; mert hiveim lelkipásztorukat megértve, atyai felhívásomra f. évi jan. 11-én reggeli 9 órakor alakító-tanácskozmány végett igénytelensé-gem vezénylete alatt számosan, körülbelül 80-an gyűltek egytív-e a plebánia-lakban. Az alakító-tanácskozmányra ily nagy szám-mal egybegyűlt tekintélyes s jobbérzéstű hiveknek a társulat magasztos hármast céljait ismét népszerűleg megmagyaráz-ván, s azokat mindenkiel kitelhetőleg megértetvén, rendkívüli vallásos örömmelnyilvánulások között a társulat Jézus szent nevé-ben megalakult, valamint a bizottmány is az alapszabályok szerinti, főpásztori utbaigazítás nyomán számos, 50 tagból mindnyájunk meglepő örömeire rendezesen szervezve lett; mely Isten szent lelkétől vezéreltetve, a már megismert alapszabá-lyok értelmében következő külön statutumokat alapított meg: 1) A kegyes érület ápolása és folyvásti élesztése tekintetéből a legfelsőgebb Oltári-szentség imádatát tüzte ki a társulat aj-tatossági gyakorlatul, azon szent fogadással: hogy az április 9-ki és october 7-ki, Szentség-bucus napjait rendkívüli buzgó-sággal s különösen fogja ezentul megszentelni; továbbá, hogy újhöld-szombatokon, nyáron korábban, télen későbbben a hely-beli lelkipásztor buzgó intézkedése szerint énekes nagymisét fognak ajtatatosan hallgatni, az újhöld vasárnapon pedig szintén a szokottnál még nagyobb ünnepélylyel és délesti nagyobb-szerű letenyével megülni. 2) A társulat céljaira megajánlott időszakonkinti járulékokat kántor, évnegyedenkinti szombato-kon szent mise után önként fogják pontosan befizetni. 3) A nyilvános és ünnepi ajtatosságok alkalmával a társulat tagjai az elnök előleges rendelése szerint tartoznak a városokban szo-kásos szolgálatokat példás buzgósággal az eke-czéh név alatt Isten dicsőségének emelése végett teljesíteni. 4) A társulat megholt tagjait kölesönös szeretetök jeléül minden különbség nélkül a közös sirkertbe kikisérni, és az utolsó tiszteletet meg-adni szent kötelességöknek ismerendik.

Ezen kiválólag érdekes vallásos tanácskozmánynak éde-sen meglepő eredményét másnap, Vízkereszt utáni első vasár-nap, a hívő közönség általános nyilvánult örömeire a szószék-ből kihirdettem, és érett megfontolás végett a hiveknek ujjal népszerűtlen oktatás kíséretében különösen lelkökre kötöttem a társulat hármast céljainak nagy horderejét. Mely buzditó má-sodik szent beszédem után versenyezve seregeseen jelentkez-tek hiveim rangkülönség nélkül, hogy a társulat tagjai közé fölvéssenek, s azóta naponkint folyvást történnek a beiratá-sok, úgy hogy bizton remélhetni, mikép rövid idő alatt legalább 200-zal lesz képviselve szerény kis plebániámban a társulat.

Az ily szép sikerrel megalakult Szent-László-Társulat bi-zonyos tagjait, körülbelül 150-et ma, Jézus szentséges nevének örvendetes ünnepén, a téli zordon idő és rendkívüli havazás daczára, a szomszéd plebániákból is jelentékeny számmal egy-besereglett buzgó népsokaság jelenlétében ünnepélyes szertar-tások közt Jézus nevében felavattam a társulat munkás szeré-tetű tagjaivá. Szívemelő látvány volt, midőn egy kis ártatlan iskolás-leány a régi keresztények offertoriumát értelmes, esengő hangon a szertartásból a hivek leirhatlan épületére elszavaltá; mire a tagok égő gyertyával kezeikben az oltár körül menve, az ártatlanság lilionszintű ruhájába öltözködött két kis leány-ka által tartott és szalagokkal övezett tányérra a szeretet filé-reit áldozatul lerakták, és azután az általam, lelkipásztoruk által nyújtott fészületet megcsókolák abbani hitőknek tanujeletül, ki-

nek szentséges nevében az egyház, haza és emberiség javára, munkás szeretetet gyakorolni keresztényi multhatlan szent kötelességöknek ismerik.

Jelen hűhideg időben ritka tünemény gyanánt kiemelendők vélem még azon jelentékeny körülményt is, hogy a társulat tagjai, jelenlegi elszegényedett, nyomoru helyzetünk dacára, a társulati járulékokat nagyobb részt több hónapokra, sokan félévre, többen egész évre is buzgólkodtak jó lélekkel előre befizetni; mi a Szent-László-Társulat ohajtva ohajtott felvirágzására a legszebb reményt nyújtja. Istené legyen mindezekért a dicsőség, ki tölem és hiveimtől kegyelmét nem vonta meg, sőt malasztjával hathatósan gyamolított a társulat létesítésében. Dicsértessék azért a Jézus neve mindörökké. Amen.

Muraközy János habóti plebános.

Máté Szalka (Szathmármegye), január 27. Alig mult egy hava, hogy hitéletünkre vonatkozólag a „Kath. Néplap“ olvasóit örvendtes dolgok felől értesíttem, s ime csakhamar akadát ismét tárgy, melyet hallgatással mellőzni nem lehet, nem szabad. És ez a Szent-László-Társulatnak legmagasztosb, legszentebb, általunk is hön pártolt ügye. Jézus neve napján plebános urunk a társulatnak ezéjít, az áldott Jézus szent nevét dicsőítő köszöntéssel kezdve, magyarázatta hívei előtt, lelkesítve beszédében mindnyájunkat, hogy Megváltónknak, a kisedded Jézusnak vigyít meg névnapi ajándékunkat; — a keleten feltűnt és még most is ragyogó csillag utmutatónk lévén, merre forduljunk, merre menjünk filléreinkkel, hogy Jézust legbiztosabban fölhalálhassuk. A keleti szükölködő keresztények, és ezek között kivált az e tájon letelepedett szegény magyaroknak kiáltó szükségéi főhangon hirdetik a bethlehemi kisednek ama szent tanát: hogy a mit áldozunk ezeknek javára, azt a kisedded Jézus szükségéinek fedezésére viszzük. A szent beszéd, mely könyveket hozott sokak szeméibe, megtermé gyümölcsét; mert a felhívás következtében a kisedded hívő seregéből még az napon 36 íratta be nevét a Szent-László-Társulat tagjai közé. Adja is a magyarok szent Istene, hogy e szent és magasztos eszme minél nagyobb kiterjedést nyerjen szeretet magyar hazánkban, Mária országában! — De más örvendtes események is megérdemlik figyelmedet, nyájás olvasó. Hitéletünk ismét nagyob lendületet nyert a kegyes adományok által. Ezek közül meghatotta keblünket legkivált ngs és ft. Bogeha Ferenc veszprémi kanonok s apát ur nagylelkű adománya. Ezen áldott főur talán templom-építési tervünket is csak a „Kath. Néplap“ útján tudta meg; mégis e szent ezébra 200 a. ér. frtot küldött egyházunknak. Oly nemes, oly nagylelkű adomány, melyet e földön mi örömkönyvek közt fogadtunk, de a csillagok fölött angyali kezek az élet könyvébe jegyeztek föl. Alljanak itt pár sorai a nagylelkű adományozónak, melyeket kijegyezni szerencsés lehettem: „Mivel 1851-ik s következő években gyakran épültem a máté-szalkai buzgó kath. nép vallásosságán, s az ottani jólelkű hívek mise-szolgálatomért esírkével s tojással is megajándékoztak néha: most tehát én is megajándékozom őket, s az építendő templomra küldök 200 uj frtot.“ — Midőn plebános urunk e pár sorokat elolvassván, az adományt fölmutatta egyházi gyűléstünkben, mi majdnem mindnyájan könyeztünk; de ezek a hála- s megilletődés örömkönyvei voltak, s égre tekintve, egyhangulag mondtuk el szívtünk legbensőbb mélyéből rövid imánkat, hogy Isten bőséges áldása szálljon a nemeslelkű adakozóra. — Nem hagyhatom említés nélkül továbbá mélt. püspökünknek nagybecsű adományát sem, ki templomunknak egy gyönyörű s értékes pluvialét kegyes volt ajándékozni. Valóban mi szép, drága, szóval: nagybecsű van kis templomunkban, azt mind ő méltóságának adományából bírjuk. — Említésre méltónak tartom tek. Kulin Barnabás, hely. hitvallásu, jármi birtokos urnak adományát is, ki vásárvami jövedelmének felét örök időkre átadta a plebános dotatiójára. Tek. ilosvai Illosvay Gáspár ur pedig Szalkán egy belső telket adományozott templom-helynek örök időkre. Mindezek legbensőbb hálaára buzditják föl szíveinket, látván, hogy Istennek nagy gondja van ránk, midőn ily férfiakat támaszt a mi boldogításunkra.

E r d é l y i .

Különfélék.

— **Gesz t i b e n** (Somogyban) szintén megalakult a Szent-László-Társulat az ezer négy száz lelket számláló plebániában. A tagok száma 160, s így körülbelül minden 9 lélekre esik egy tag. Különösen kitűntettek magukat a polányi főkegyház hívei. Isten áldása legyen az egyház, haza és emberiség javát szíven hordozó lelkipásztoron és az ő jólelkű hivein!

— **Ft. Kollaresik István**, rozsnói püspök ő méltósága a pesti Oltáregylet szent ezéjlainak előmozdítására ujra 50 osztr. ért. forintot adományozni kegyeskedett. Az igaz Jutalmazó fizesse meg a jó főpásztornak az Ur házainak fölékésítésére tett sok áldozatát!

— **Ft. K l e m p a** Simon prépost és pest-therczvárosi plebános ő nga Pest városa hatóságának kimutatást terjesztett elő, mely szerint az irgalmas-nének zárdájában naponkint 11—12 óra közt 50—60 keresetre képtelen szegény jelen meg, meleg ételt koldulván, s az irgalmas-nének szegénységök dacára önzéstelenül s nemes felebarátiszeretettel megosztják velök utolsó falatjokat. A városi hatóság, az apácák e példás emberszeretett és a szenvedők iránt önszükségleteik feláldozásával gyakorlott irgalmasságát tekintve, részökre a szegények alapjából f. évi január 25-kén 100 frtot utalványozott.

— **Folyó évi január 25-én** ngs s ft. **M a k k** Ferenc váczsi székesegyházi kanonok éjfél utáni 1¹/₂ óraker történt s tüdő-szélhűdés következtében előidézett hirtelen kimulása által az egyházat és hazát jelentékeny veszteség érte. Letűnt életének 59 évéből 29-et mint az Ur fáradszatlan munkása s utóljára Czegléd városának feledhetetlen emlékü plebánosa töltött el. Áldás poraira!

— **Ft. Novák Athanáz** premontrai kanonok és esornai alperjel, mint keszthelyi születésű, az ottani városi templom számára egy misemondó-ruhát minden hozzá tartozó kellékekkel ajándékozni sziveskedett. Továbbá a keszthelyi kórháznak az elaggott helybeliek számára 300 frtot s ugyancsak a keszthelyi elemi iskolák számára szintén 300 frtot a. ért. küldött, ez utóbbi összeget azon kikötéssel, hogy annak kamatjából a szegényebb sorsu tanulók részére könyvek szereztessenek. Isten fizesse meg a nemeslelkű egyházférfinak kegyeletes s emberbaráti jótékonyágát!

— **Mult 1861-ik évre** szóló hivatalos statisztikai kimutatás szerint Romában van 46 püspök, 1385 világi pap, 2474 szerzetes, 1657 papnöveldei és collegiumi növendék, 2032 apácza, 2613 intézetbeli leány növendék, 282 nem-katholikus lakos, 4226 izraelita. A népesség összes száma: 194,587.

— **Anápolyi száműzött érsekek és püspökök válasza** Miglietti, igazságügyi minister körlevelére. „Excellentiás ur! Mult october 30-án a „Gazzetta Ufficiale del Regno“ című lapban közzétett s az ország összes érsekei, püspökei- és káptalanhelyetteseihez intézett körlevél vádol minket, hogy a nemzeti kormányval újjat huzunk, figyelmetessékké tesz a nép haragjára s legszigorubb előintézkedésekkel fenyegetőzik. Olaszországi testvéreink mar mindnyájan fennen tiltakoztak az említett körlevélben szemünkre hányt méltatlan rágalmak ellen. Velök egyesülve, mi is száműzetésünk földjéről engedelmet kértünk, szabad legyen önnek emlékezetébe hozni kath. vallásunk némely hitágazatait és szabályelveit. Minden katolikus kötelessége hinni, hogy egyedül Isten kell imádni, s egyedül neki szolgálmi; hogy nem szabad a másét elvenni; hogy szentségtörést követ el, a hányaszor valaki a szent dolgokat magának sajátítja el; hogy a trienti zsinat határozatánál fogva bárki is tetteleg a kiközösítés büntetését vonja magára, ha az egyház javait és jogait bitorolja, s jövedelmek bevételeiben gátolja azoknak tulajdonosait; hogy a paráznalkodás bün; hogy az ünnepeket szentelni kell; hogy a pápa feje az egyháznak s teljes cselekvés-szabadsággal kell birnia annak kormányzásában; hogy az egyház látható, s emberekből áll, nem csupán lelkekből; hogy a papok, s annál inkább a püspökök iránt tisztelettel és tekintettel kell viselteni. Ez elveket vallja, excellentiás ur, minden igaz katolikus, ezek taníttatnak minden katekizmusban, ezekről kell önnek is, mint egy katolikus ország ministerének, teljesen meggyőződve len-

nie. Azonban mit tapasztalunk országunkban? Istennek szent neve megvettetik, még magában a parlamentben is szidalmaztatik, és senki nem emeli föl szavát az ő iránta tartozó tisztelet megvédésére; a mi minden bizonynyal megtörténik, ha legkisebb tiszteletlen szó is ejtetett volna egy szövetséges fejedelem ellen. — Az istentisztelet szabadságát obajtják, és együtt részesül tiszteletben Isten és az ördög; az Istennek szentelt szüzek javadalmai elragadtatnak, s azok minden segedelem nélkül hagyatnak, békés lakhelyeikből kizaklattatnak, a hazából eltávolítottatnak, nem levén egyéb vétségök, mint hogy magukat Istennek szentelték; a szerzetesi fogadalmak eltöröltetnek. Az egyház és kolostorok javai elkoboztattak; a püspökök jövedelmei zár alá vétettek; az egyházi rendek kiszolgáltatása akadályoztatik; az erkölestelenség diadalmaskodik, az ünnepek meg nem ületnek, a papok, a püspökök kémekül tekintetnek, lakaik megmotoztatnak, ők maguk a fölbérelt nép gunyolódásai közt tömlőczbe hurezoltatnak, minden perbe-idézés és minden ok nélkül száműzetnek. Életök folytonos veszélyben forog, és a kormány vonakodik részükre biztosságot eszközölni. Hogy minden rossz tetéze legyen, a pápát akarják megfosztani a világi uralomtól, mely az egyház szellemi javára szükséges, ők akadályoztatják, hogy a püspökök- és papsággal szabadon közlekedhessék; minden, Romából érkező levél feltöretik; szentes személye ezer gyalázzal illetetik. Excellentiás ur, a főnebb érintett elvek mellőztetvén, egy katolikusként, nem mondom, egy papnak, egy püspöknek, nem kell-e vajjon meg-síratnia ama következményeket, melyeket a dolgok jelen állása szült Olaszhonunkban? Önmaga néma a ebek nek mondana minket, hogy nem bírnak elegendő erővel az igazság mellett fölkiáltani, és hogy elhagyjuk az Isten és nép ügyét. Kinek hibája tehát, ha a papság ellenszegülni látszik, s visszaborzad az eszmétől is, hogy annyi kiesapongásra a maga helyeslését adja? Egykor Achab király Illésnek mondá: „Te vagy-e az, ki megháborítod Izrael?” És a proféta felelé: „Nem én, hanem te és a te atyádnak háza, kik elhagytátok az Urat” (Kir. III. 18.). Mi is ugyane választ adhatnók fenyegetőzéseire; de a helyett inkább kérjük az Istent, miként Illés, hogy nyilvános esodátétel által küldjön az égből tüzet, mely megenémsze a mi áldozatunkat; könyörgünk neki, hogy küldje el malasztjának világosságát, miszerint világossittassanak meg az elmék, és szűnjék meg az ő egyháza ellen indított üldöztetés. „Mutasd meg, mi is mondjuk Illéssel, hogy te vagy Izrael Istene, és én a te szolgád, és a te parancsolatod szerint cselekedtem mindezeket. Hallgass meg, hogy megtanulja e nép, miszerint te vagy az Ur Isten, és megtérid az ő sziveiket.” Excellentiádnak saját lelkesmerete sem nyugodt. Önmaga igyekszik körlevélben megengetni a kolostorok felosztását; önmaga obajtja a perzet, a midőn szabadságot nyere az egyház. Ne mulasztja el hallgatni az igazságra, mely szívében nyilatkozik. Ha az Isten az ő mély végzetei szerint megengedi, hogy excellentiád végrehajtsa mindazt, a mivel fenyegetőzik, kijelentjük önnek, hogy mi Jézus erejében bizunk, ki nekünk mondotta: „Ne féljete azoktól, kik megölik a tetet... adok nektek ekesszólást és bölcseséget, melynek ellen nem állhatnak és ellen nem mondhatnak minden ellenségeitek” (Luk. 21.)... és például fog szolgálni nekünk egy jeles olasz, szent Özséb Verczelliből, kiről írva van: „A hitért örömet megvetette az életet, a haláltól nem félt, testét a hóhérok adta át” (Brev. Rom.). Roma, január 2-án 1862. Fr. S., sorrentói érsek. Mariano, reggiói érsek. F. Luigi, aquilai püspök. Gio., bovinói püspök.”

Adakozások.

A Szent-István-Társulat által Pesten szerzendő házra:		frt. kr.
Klempa Simon prép. s pleb. Pesten egyszer mindenkorra	10	—
Bitnicz Lajos nagyprép. Szombathelyen	20	—

Szani szló József kanonok Szombathelyen egyszer mindenk.	5	—
Krancz István kanonok	évenként (4 évre)	5
Lipovics István kanonok	"	5
Kopsz János kanonok	" egyszer mindenkorra	20

A Szent-László-Társulatra.

	frt. kr.
Szenczy Ferencz megyés püspök Szombathelye	40
Bitnicz Lajos nagyprép.	3
Szani szló József kanonok	2
Krancz István kanonok	2
Lipovics István kanonok	2
Fekete János kanonok	10
Kopsz János kanonok	5
Busics Pál papnöveldei aligazgató	1
Bonnaz Sándor csanádi megyés püspök	20
Makra Imre prépost főesperes	20
Burghardt István prépost főesperes	— 72
Horváth Mihály cz. kanonok pleb.	20
Oltványi Pál plebános	20
Balogh Antal plebános-hely.	20
Szabados József	20
Major Ev. János alesperes	20
Radies Pál plebános-hely. a 20 frtnyi tőke kamatját fogja fizetni.	20
Szegedi alesperesi kerület	1
Orczyfalva plebánia	1
Uj-Bessenő	1
Vinga	8
Szécsány	10
Ó-Arad	— 60
Német-Sz.-Péter	1
Uj-Arad	1
Engelsbrunn	— 50
Szépfalva	— 50
Réthát	1
Keresztes	1
Mémetsaagh	1
Majlátfalva	— 37
Jerszegh	2
Rékas	5
A pannonhalmi főapátság utján:	
Pethő Denjén 118. sz. ivén Szent-Mártonban	6
A szent-benedek-rendü győri főgymnasium tanoncza	10
Brečka Aurel ivén Komáromban	3
Fenix Farkas ivén Győrben	10
Ramóczy Valerian ivén Sopronban	37
Simon Zsigmond perjel ivén Sz.-Mártonban	18
Ferenczy Jákó ivén Esztergomban	10
Daniel Mika ivén Péterden	9
Pfeffel Kalasant pleb. ivén Sz.-Ivánban	45
Csontos Venant pleb. ivén Győr-Csanakon	11
Kovács Romuald pleb. ivén Győrben	2
Bellovics Marcellin pleb. ivén Lázin	10
Fink Justin sz. b. r. áldozár ivén Tihanyban	10
Beél Fidel ivén Kőszegen egyszer mindenkorra	15
" alapítványkép	80
" évi díj után bejött	31
Monori plebániaiból: novemberben 58 tag után	3
" decemberben 59 "	3
" januárban 63 "	4
Klempa Simon prép. s pest-therézvárosi plebános	10
A nyitrai egyházmegyéből	153
A pápai egyházkerület lelkeszeitől	10
Lukácsék János hidegkuti pleb.	13
Egy névtelen Pozsonyból	10

KIADJA A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT; FELELŐS SZERKESZTŐ: KÁDAS RUDOLF.

PESTEN, EMICH GUSZTÁV M. AKAD. NYOMDÁSZ (BARÁTOK TERE, 7. SZÁM.)